

Reportage Hoger onderwijs voor ouderen

Voor nieuwsgierige ouderen is college volgen net een snoepwinkel

In de aula van de Universiteit van Utrecht luisteren ouderen (plus hulphond) naar een lezing van Frank Westerman. Beeld Maartje Geels

Hoger onderwijs voor ouderen zit in de lift. Steeds meer senioren willen doorleren. ‘Het heeft me nog meer gebracht dan ik verwachtte.’

Sybilla Claus 14 februari 2020, 10:42

De statige aula van de Universiteit Utrecht is deze middag makkelijk te vinden. Volg gewoon de stroom senioren op het Domplein. “Soms is volgzzaamheid goed. Maar blijf altijd kritisch”, grapt een meneer met grijs haar. Ook hij gaat naar de jaarlezing van de Vrienden van Hovo Utrecht.

Hovo?

Hoger Onderwijs Voor Ouderen is zeker niet nieuw maar toch vrij onbekend. Het bestaat al sinds 1990, en begon naar verluidt vanuit de universiteit van Groningen. Bij tien lokale Hovo-organisaties

kunnen 50-plussers uit heel Nederland meedoen aan onderwijs op wetenschappelijk niveau. Afstuderen kan niet, maar de meeste cursisten zijn al doctorandus. Op nummer één stond in 2019 Amsterdam met zo'n 6600 deelnemers, op twee Rotterdam met 3250. Het Hovo van de noordelijke provincies scoort 3785. Utrecht komt tot 2500 leerlingen.

Nog steeds groeit het aantal deelnemers. Was dat in 2013 nog 18.000, in 2019 was het al gestegen naar bijna 25.000 cursisten. Bezoekers van lezingen zijn daarbij niet meegeteld. In Leiden loopt Hovo zelfs tegen de grenzen aan, omdat er door het groeiend aantal jonge studenten weinig zalen om te huren overblijven. Hovo krijgt doorgaans de resturen overdag, cursisten hoeven dan niet 's avonds te reizen.

Een behoorlijk deel keert terug in eigen zaal

Het profiel van de cursisten en bezoekers van lezingen in Utrecht (in totaal 3070 in 2019) bestaat voor een behoorlijk deel uit alumni, die terug zijn in hun eigen zaal. Dit keer met een nieuwe blik. Velen komen via via binnen. Er participeren iets meer vrouwen, die gaan voor de kunst- en cultuurcursussen. De mannen trekken vaker naar de bètavakken. In Utrecht heeft 94 procent een universitaire of hbo-opleiding gevolgd.

Een greep uit het aanbod van honderd cursussen in Utrecht: kwantummechanica, natuurkunde zonder wiskunde, de DDR, geloven in Amersfoort, de zuidelijke Kaukasus ontleed, de wortels van ons Oranjegevoel, Sovjetfilms en Kennismaking met China's innovatieve toekomst in de delta's, inclusief studiereis. Een wachtlijst is er al weken voor de maartcursus 'Sicilië, bakermat van culturen'.

Zo'n 150 Hovo'ers zijn vanmiddag naar de Utrechtse aula gekomen voor de jaarlijkse Vriendenmiddag met borrel. Schrijver Frank Westerman vertelt over zijn boek 'De wereld volgens Darp... De nagalm van de Koude Oorlog'. Onder het luisterend publiek bevindt zich een blindegeleidehond. Er zijn diverse wandelstokken en talloze gehoorapparaten. De eerste vraag aan de voorzitter: "Wilt u in de microfoon spreken?"

'Het voldoet aan wat mensen zoeken'

Wat verklaart het succes van hoger onderwijs voor ouderen, is de vraag aan directeur Robert Kerst van Hovo Utrecht. "Het voldoet aan wat mensen zoeken", zegt de in dit verband opvallend jonge Kerst (40). "Een stukje nieuwsgierigheid, leren hoe de wereld in elkaar zit, bewondering, inspiratie. Op school leer je van alles, net als op de universiteit.

"Later op je werk moet je heel gefocust zijn. Maar daarna? Ook senioren willen blijven leren, en zijn nieuwsgierig. Dat is een mooi platform voor ons." De Universiteit Utrecht en Hogeschool Utrecht zijn bezig met het zogeheten leven lang leren. Zij betrekken

scholieren van alle leeftijden, en professionals bij hun activiteiten.
“Wij richten ons op de laatste leerfase.”

Het is heel dankbaar werk, vindt iedereen die in Nederland voor Hovo werkt. Niemand zit hier gedwongen, er zijn geen tentamens, er is geen enkele druk. “Er zijn veel verschillende cursisten die van alles meenemen. De een is oud-curator, soms is er een viroloog, iemand uit de theaterwezen, een oud-huisarts. Aan de colleges over China deed een voormalig ondernemer mee. Hij had vaak in dat land gereisd, maar had toen nooit tijd om over de cultuur te leren”, vertelt Kerst.

Zomercursus bij de apen in de dierentuin

De directeur noemt een paar bijzondere docenten. In de zomercursus hebben zij oud-hoogleraar gedragsbiologie Jan van Hooff, die dan doceert in Burgers' Zoo in Arnhem. “Hij geeft een cursus voor grootouders en kleinkinderen en vertelt dan bij de apen in de dierentuin.” De hoogleraar sterrenkunde maakte een online quiz, zodat hij voor het begin van zijn cursus al wist wat deelnemers begrijpen. De stof is op het niveau van eerstejaars studenten.

De oudste deelnemer in Utrecht is Daan Schwagermann (99), voormalig directeur van musea in Haarlem en Schiedam. Hij volgde cursussen over Florence ten tijde van de Medici, het oude Griekenland, en maakte ook een Hovo-reis naar Athene. Zijn motivatie: education permanente. “Het gaat om verbreding en verdieping van zijn spectrum”, vertelt zijn vrouw Henriette.

Vorig jaar ging het wat minder met de gezondheid van Daan, waardoor hij nu beter op zijn energie moet letten. “Wij blijven uitkijken naar de nieuwe programmering. Voor of na een college gaan we vaak lunchen in de mensa. Voor Daan is het een grote vreugde om te kijken naar de jongeren die de toekomst aan het veroveren zijn.”

Het publiek bij de lezing is exclusief blank

De meeste cursisten zijn vroeger langdurig opgeleid, en hebben nu de tijd om bij te leren. Geld voor de relatief dure colleges is voor hen geen enkel probleem. Ook de colleges met studiereis zijn populair. De reis naar China dit voorjaar kost 5000 euro. Het publiek bij de lezing van Frank Westerman is exclusief blank.

Is Hovo hét voorbeeld van wit privilege? Wat doet de stichting om minder draagkrachtigen erbij te betrekken? Kerst bloost. Hovo Utrecht doet daar weinig aan. “32 euro per college van twee uur is zeker geen commercieel tarief”, zegt hij. Wie minder dan 20.000 bruto jaarinkomsten heeft, kan een kwart korting aanvragen. Maar 24 euro voor een college is nog steeds niet voor iedereen weggelegd. Per jaar doen in Utrecht maar vijf mensen dit. In Leiden ligt dat met 30 à 40 aanvragen voor korting een stuk hoger, terwijl daar een derde minder cursisten zijn. “Bij de zomer kennisweek

kun je gratis een introduc e meenemen.”

Ruimtegebrek zoals Leiden heeft Utrecht niet, dus is doorgroeien mogelijk. Hovo Utrecht huurt zalen van de universiteit en van de hogeschool, in het centrum, op de Uithof en in Amersfoort. Nieuw is dat Hovo Utrecht nadenkt over onderwijsinnovatie en les op afstand. “Soms kunnen mensen door gezondheidsklachten niet meer naar de universiteit komen. Maar geestelijk zijn ze nog fit en willen ze uitgedaagd worden. We denken erover hoe we hen toch thuis kunnen bedienen met behulp van nieuwe technologie”, zegt Kerst. De Universiteit Utrecht ontwikkelt voor de reguliere studenten steeds meer mogelijkheden voor gemengde onderwijsvormen, waarbij een deel online plaatsvindt. “Onlangs is een virtueel klaslokaal in gebruik genomen waarbij docent en cursisten elkaar op diverse schermen kunnen zien. Dat zou een mooie oplossing kunnen zijn.”

Zoals misschien voor Daan Schwagermann, die tegenwoordig per dag moet bekijken hoe zijn fysieke situatie is. “Als het even kan blijven wij enthousiast meedoen”, zegt zijn vrouw Henriette.

Ellen Vorsteveld (70) uit Utrecht was beleidsmedewerker bij het ministerie van justitie. Beeld Maartje Geels

‘Het leukste? Stedenbouwkunde, je gaat heel anders kijken’

“Ik doe al vijf jaar mee. Ik volgde architectuur en werelderfgoed, stedenbouwkundige ontwikkelingen, een cursus over Thomas Mann met een excursie naar zijn woonplaats Lübeck, en een cursus over de wording van het laagland. Jelle Reumer, schrijver van een boek over stadspaleontologie, doceerde fossielen in de stad, met een stadswandeling. Daarvoor kwamen mensen zelfs uit Overijssel en Noord-Holland.

Wat ik het leukste vond? Stedenbouwkunde. Het verbetert je waarneming, je gaat heel anders kijken. Ik heb over Hovo gehoord van een vroegere collega, toen ze mij vroeg: wat ga je na je pensioen doen? Als je werkt ben je daar niet zo mee bezig.

Het was boven verwachting! Dit onderwijs is heel gedreven, met enthousiaste docenten en mensen die graag iets willen leren. Iedereen zit geconcentreerd te luisteren. En er is zoveel te kiezen, het is net een snoepwinkel.

Ik zit in het bestuur van de Vrienden van Hovo Utrecht. Dat is meer gericht op het sociale contact. We hebben jaarlijks een dagexcursie, zo gingen we naar de Biesbosch en daarna museum De Pont in Tilburg. Probeer eens een cursus. Ik heb nog nooit van iemand gehoord dat het tegenviel.”

Jantien Eerdmans (67) uit Amersfoort, werkte als manager, onder andere in de zorg. Beeld Maartje Geels

'Het heeft me nog meer gebracht dan ik verwachtte'

"Ik doe vier jaar mee en heb cursussen gevolgd over literatuur, kunst, filosofie en politiek. Het leukst vond ik een literatuurcursus over drie boeken van David Grossman over rouw. Fantastisch! Door de docent en onderlinge gesprekken werd het veel meer dan de boeken alleen. Dat lukt beter in een kleinere groep. Bij de cultuurhistorie van de Waddeneilanden waren zestig deelnemers. Zeker interessant, maar dat is dan in de vorm van een hoorcollege.

Ook vond ik heel bijzonder de cursus van vijf dagen filosoferen en wandelen, steeds in een ander gebied van Nederland zoals bij de IJssel. We stonden af en toe letterlijk stil, bij de invloed van het landschap op filosofie en andersom. In geschiedenis van de islam leerde ik dat veel waarvan wij denken dat het westers is eigenlijk in het Oosten is ontstaan.

Mijn vriendin was eerder met pensioen dan ik en zo enthousiast over Hovo dat ik dat zeker wilde gaan doen. Het heeft me nog meer gebracht dan ik verwachtte. De diversiteit in cursussen is mooi, het is interessant door wie je tegenkomt, en je kunt kiezen voor verdieping. De periode na werk geeft ruimte om meer na te denken, ik heb meer rust en plezier.

Ik woon zelf in Amersfoort. Als een cursus daar wordt gegeven ga ik met de fiets. Maar ik ga net zo makkelijk met de snelbus naar de Uithof. Ik zit in de programmacommissie en kan suggesties geven. Wat ik meer zou willen? Literatuur, zoals Marja Pruis die jonge schrijvers behandelt."

Lees ook:

Hoogbegaafde ouderen houden niet van bingo

Vandaag begint de Week van de Hoogbegaafdheid. Voor jongeren met een hoog IQ is er wel aandacht, maar hoe zit het met de ouderen? [In een Utrechts woonzorgcentrum kunnen ze colleges volgen.](#)

MEER OVER HOVO UTRECHT ONDERWIJS EN OPVOEDING HOVO UTRECHT
SAMENLEVING DAAN SCHWAGERMANN KUNST EN ENTERTAINMENT
KUNST, CULTUUR EN ENTERTAINMENT SYBILLA CLAUS

verdieping

